Liikenne ja viestintävaliokunta, Eduskunta
Kuulemistilaisuus 18.5.2021

Paikallisliikenneliiton lausunto asiaan: VNS 2/2021 vp Valtioneuvoston selonteko valtakunnallisesta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta vuosille 2021-2032

Suomen Paikallisliikenneliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua Liikenne12 -selonteosta liikenne- ja viestintävaliokunnalle.

Joukkoliikennepainotuksin kohti kestävää tulevaisuutta

Kannatamme kestävän liikkumisen painotusta valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämisessä. Painotuksen tulisi olla nyt suunnitelmaan kirjattua merkittävämpää, jotta käänteentekevää muutosta ja kehitystä kaupunkiseutujen sekä alueiden ja kaupunkien välisen joukkoliikenteen kilpailukykyyn saadaan toteutettua. On erittäin tärkeää nostaa kehittämisinvestointien kokonaisrahoitustasoa kestävän liikkumisen edistämiseen**.** Valtakunnallisessa liikennejärjestelmätyössä tulee panostaa kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edistämiseen erityisesti kaupunkiseuduilla, sekä palveluihin että liikenneverkkoihin panostamalla.

Joukkoliikennepalvelua, nopeutta ja täsmällisyyttä tulee kehittää suhteessa henkilöautoiluun, ja kytkeä valtakunnallinen palveluverkko sujuvasti kaupunkiseutuihin, missä arjen liikkumisesta suurin osa tehdään. Joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kehittämiseen on myös kansalaisten vahva tuki (Lähde: Traficom, Kansalaisten tyytyväisyys liikennejärjestelmään, 2019).

Kestävän tulevaisuuden kannalta eletään sekä eurooppalaisessa että kotimaisessa liikennepolitiikassa käänteentekevää aikaa. Tarvitaan muutoksia vähäpäästöisyyteen ja koko ajan tehostuvaa liikennejärjestelmää. Kaupunkien kasvu edistää myös valtion hyötyjä. Kaupungistuminen on globaali trendi, missä voittajia ovat viihtyisät, toimivat, ympäristöystävälliset ja elinvoimaiset kaupungit ja niiden luoma elinkeinotoiminnan aktiivisuus. Menestyjäkaupunkien liikennejärjestelmät ovat tehokkaita ja vastaavat eri liikkujaryhmien tarpeisiin. Hyvä kaupunki on hyvä asukkaille ja elinkeinotoiminnalle, ja koko maan kehitykselle

Mikäli halutaan kilpailukykyisiä joukkoliikennepalveluita kysynnän kasvumahdollisuuksia omaaville kaupunkiseuduille sekä yhteysväleille ja rakentaa maan eri osat toisiinsa kytkevää sosiaalisesti kestävää verkkoa, tulee valtion ja kuntien kehittämispainotusta riittävän pitkässä aikajaksossa muuttaa joukkoliikenteen hyväksi.

Hyötyjä maksaa periaatteelle on mahdotonta esittää yksiselitteisiä laskennallisia perusteluja, kuinka väyläinvestoinnin hyötyjen kohdentuminen voitaisiin lukea kunnan tai valtion eduksi. Infrahankkeiden rahoitus- ja kustannusjakomalleja tulisi vielä miettiä yhteistyössä kuntien kanssa. **Selontekoon sisältyvällä yhteisrahoitusmallilla ei tule muuttaa valtion ja kuntien työnjakoa.** Valtion ja kuntien kumppanuutta ja MAL -yhteistyötä on Suomen ja suomalaisten kaupunkien tulevaisuuden kilpailukyvyn vuoksi tärkeää vahvistaa. Valtion ja MAL-kaupunkiseutujen jatkovalmistelussa tulisi osapuolten yhteistyönä määrittää kustannusjakojen periaatteet ja niiden kriteerit.

Kaikilla kotimaisilla politiikkatoimilla kuten liikennejärjestelmätyö, liikenneinfrastruktuurin kehittäminen, MAL-sopimukset, liikenteen verotus kokonaisuudessaan, joukkoliikenteen tuet ja työsuhde-etuudet, julkista sektoria määräävä puhtaiden ajoneuvojen ohjaus ja koronaelvytys on vaikutusta joukkoliikenteen kilpailukykyyn. Kokonaiskehityksen ohjaamisessa näkemyksemme mukaan vaikuttavinta on ”aiheuttaja maksaa”- periaate, mikä sisältyy myös Euroopan komission tavoitteisiin.

Koronasta toipuminen

Joukkoliikenne on talousvaikeuksissa, sillä yhdessä liikkumisen pelko ja koronarajoitukset ovat vähentäneet käyttöä merkittävästi, mutta palveluja on ylläpidetty niitä tarvitseville. Joukkoliikenne on tärkeää elinkeinoelämälle ja kansalaisille arjen liikkumisessa. Lipunmyynnin tulonmenetysten 2021 arvioidaan kaupunkijoukkoliikenteessä olevan jonkin verran vuotta 2020 suuremmat, arviolta 201 miljoonaa euroa. Vuonna 2020 menetykset Paikallisliikenneliiton jäsenillä olivat yhteensä noin 196 miljoonaa euroa. Ennen epidemiaa lipputulotaso oli noin 530 miljoonaa euroa vuodessa.

Valtion tuki kaupunkijoukkoliikenteelle on tärkeää myös tulevina vuosina. **Suomi ja EU pyrkivät strategioissaan rakentamaan tietä kestävään, vähäpäästöiseen, kohtuuhintaiseen ja saavutettavaan liikennejärjestelmään. Kaupunkiseutujen asukkaiden arjelle, työssäkäynnille sekä palvelujen saavutettavuudelle ja liikennejärjestelmän toimivuudelle on keskeistä elvyttää joukkoliikennepalveluja, jotta tulevina vuosina päästään palaamaan hyvälle kehitys- ja kasvu-uralle.** Ilman toimivaa ja houkuttelevaa joukkoliikennettä valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa. Erilaiset liikkumisen kannusteet ja kuluttajien valinnat painottuvat tällä hetkellä yksilöliikkumiseen.

Valtio vahvemmin mukaan kaupunkiseutujen joukkoliikenteen kehittämiseen

Taloudellinen riski julkisina hankintoina toteutetuista palveluista on pääosin joukkoliikenneviranomaisilla. Joukkoliikennettä tuotetaan ja hankitaan kaupunkiseuduilla noin 1 miljardilla eurolla vuosittain, mistä noin puolet tulee normaalioloissa takaisin lipputuloina. Investoinnit tehdään pitkäjänteisesti ja vastuullisesti tyypillisesti 7–10 vuoden sopimuksina. Palvelut edellyttävät kalustoinvestointeja. Kaupunkien hankinnat työllistävät reilut 6000 kuljettajaa. Valtion osuus kaupunkiseuduilla käytettävistä joukkoliikenteen määrärahoista on ollut noin 3 %.

Palveluja on kehitetty kysyntää lisäävästi ennen epidemiaa, ja joukkoliikenne on toimialana vahvasti mukana kaupunkiseutujen kestävässä kehityksessä sekä toteuttamassa liikenteen hiilipäästöjen vähentämistä raideliikennettä käyttämällä ja laajentamalla nopeasti sähköbussien käyttöä liikennealan etujoukoissa. Ennen koronakriisiä tehtyjen suunnitelmien perusteella kaupunkiliikenteen busseista arviolta 98 % ajetaan puhtailla ajoneuvoilla vuonna 2030, josta sähköllä 43 %. Joukkoliikenne on ensimmäisten alojen joukossa toteuttamassa hiilineutraalia yhteiskuntaa. Ilman toimivaa joukkoliikennettä ilmastotavoitteiden ja -velvoitteiden toteutuminen vaarantuu.

Tehokas ja toimintavarma joukkoliikenne on kaupunkien elinvoimaisuuden ja palautumisen edellytys. Joukkoliikenne on keskeinen osa matkalla kestävään tulevaisuuteen**. Valtakunnallisen suunnitelman kokonaisrahoitusta kestäviin kulkumuotoihin tulee Paikallisliikenneliiton mielestä lisätä.**

Minna Soininen, toiminnanjohtaja, Paikallisliikenneliitto

Paikallisliikenneliitto edustaa 14 toimivaltaista joukkoliikenneviranomaista, jotka järjestävät liikennepalveluja kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla ja vastaavat yli 80 %:sta Suomen maajoukkoliikenteen matkoista. Jäseniämme ovat Helsingin seudun liikenne (HSL), Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Kuopion, Lahden, Lappeenrannan, Oulun, Porin, Salon ja Raaseporin kaupungit, Meri-Lappi sekä Tampereen ja Turun joukkoliikenneyksiköt. Yhteistyöjäseniämme ovat kahdeksan ELY-keskusta, Pääkaupunkiseudun Junakalusto Oy ja TVV Lippu- ja maksujärjestelmä Oy.